

Ekonomiczny Uniwersytet Dziecięcy

Świat autorytetów dziecka
dr Sabina Zalewska (UKSW)

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
22 września 2009 r.

Organizatorzy

Partner strategiczny

NBP
Narodowy Bank Polski

DEFINICJA

Termin autorytet pochodzi od łac. Auctoritas, który tłumaczy się jako:

- rada,
- wola,
- ważność,
- powaga moralna,
- nawet wpływowa osoba.

Słownik Wyrazów Obcych określa autorytet jako:

- 1) uznanie u innych, wpływowość
- 2) człowiek, doktryna, pismo cieszące się w jakiejś dziedzinie lub opinii pewnych ludzi szczególną powagą
- 3) autorytet jest zawsze relacją, między co najmniej dwiema osobami, z których jedna budzi uznanie drugiej

W refleksji edukacyjnej przyjęło się rozumienie autorytetu jako:

wzoru czy swoistych przymiotów i kompetencji wychowawców, zwiększających ich:

- możliwości oddziaływania na wychowanków
- przekazywania im wiedzy
- postaw
- wartości
- formowania określonych umiejętności.

Rodzaje autorytetu pedagogicznego

- Autorytet oparty na doświadczeniu życiowym wychowawcy, czyli na jego wiedzy, wykształceniu, zdolnościach i mądrości;
- Autorytet desygnowany, odnoszący się do pozycji społecznej wychowawcy, wynikający z uznania dla jego stanowiska bądź funkcji;
- Autorytet oparty na nieformalnych umowach, zaufaniu, kontraktach, które wychowawcy zawierają w codziennych interakcjach ze swoimi wychowankami;
- Autorytet wypływający z władzy, którą posiada osoba sprawująca zwierzchnictwo nad innymi ludźmi;
- Autorytet emocjonalny, wynikający z uczuć szacunku, miłości bądź też obawy czy lęku wobec wychowawcy;

Rodzaje autorytetów

- **Autorytet wyzwalający** ma inspirujący i konstruktywny wpływ na postępowanie osób, u których cieszy się uznaniem. Autorytet taki ma szczególne znaczenie w pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą. Wychowawca darzony takim autorytetem mobilizuje swoich wychowanków do inicjatyw i podejmowania samodzielnych działań, pogłębia poczucie odpowiedzialności za własny rozwój.
- **Autorytet ujarzmiający** natomiast wyływa nie z osobistych zalet czy zasług jego nosiciela lecz z wygórowanej ambicji i żądzy władzy. W przypadku wychowawcy czy nauczyciela o takim autorytecie mamy do czynienia z osobą pragnącą bezwzględnie podporządkować sobie wychowanków poprzez stosowany wobec nich przymus zewnętrzny. Cel taki uzyskuje się w wyniku wydawania ambitnych zakazów i nakazów, nieustannej i nużącej perswazji, w której nie ma miejsca na dyskusję i jakikolwiek kompromis.

Rodzaje autorytetów (c.d.)

- **Autorytet wewnętrzny** charakteryzuje się tym, iż jest fakt dobrowolnej uległości innych osób i gotowości do podporządkowania się ze względu na odczuwany podziw i uznanie. Autorytet taki zwykle przypisuje się osobie, której siła wpływa na innych, tkwi nie tyle w jej sposobach postępowania czy stosowanych przez nią technikach oddziaływań ile w jej cechach charakteru i wartościach, jakie uznaje i konsekwentnie realizuje w życiu codziennym.
- **Autorytet zewnętrzny** jest wtedy, gdy podporządkowanie nie jest dobrowolne. Osoba o takim autorytecie ma moc wywierania wpływu na innych nie tyle dzięki swym osobistym przymiotom, ile zajmowaniu ważnego stanowiska w hierarchii władzy lub pełnieniu funkcji upoważniającej do formalnego podporządkowania sobie innych. Pod tym względem autorytet zewnętrzny jest tożsamy z autorytetem instytucjonalnym, urzędowym lub formalnym.

Dewaluacja pojęcia autorytet

- zanegowano pewne wartości, a na ich miejscu wyrosły nowe
- w związku z powszechną dostępnością informacji medialnej nasiliło się zjawisko naśladowania pewnych zachowań
- Określić je możemy mianem:
 - snobizmu
 - mody
 - idoli

Budowanie autorytetu

- Budowanie autorytetu jest umiejętnością i gotowością do kreowania własnego wizerunku w celu zdobycia zaufania, przychylności oraz szacunku innych ludzi z którymi się na co dzień stykamy
- Przez budowanie autorytetu należy rozumieć działania mające na celu wypracowywanie sytuacji i rozwijanie relacji niezbędnych do wywierania bardzo silnego wpływu osobistego na myśli, decyzje i wybory oraz zachowania innych ludzi

Kluczowe obszary budowania autorytetu to:

- ingracjacja: zjednywanie sobie ludzi
- gratyfikacja w kontaktach interpersonalnych
- autopromocja: pozyskiwanie zaufania do własnych kompetencji
- networking: tworzenie i korzystanie z sieci pomocnych kontaktów zawodowych

Budowaniu własnego autorytetu sprzyjają następujące działania:

- Jasne przekazywanie obowiązujących norm
- Brak akceptacji dla zachowań agresywnych
- Sprawiedliwość
- Pozytywne wzmocnienia
- Modelowanie pozytywnych zachowań
- Cierpliwość

Autorytet rodzica w oczach małego dziecka tworzy się w oparciu o tzw. "psychologiczną wielkość".

Relacja rodzic-dziecko powoduje dwa, często obserwowane u dzieci zjawiska:

- **uległość wobec autorytetu** - w wyniku, której osoba obdarzona taką rolą jest zdolna do sterowania czynnościami innych ludzi
- **uzależnienie** - wyrażające się zapotrzebowaniem na wskazówki i dyrektywy autorytetu oraz przejawiające się poczuciem niepokoju i bezradności w przypadku braku takiej osoby.

Istnieje wiele sposobów budowania autorytetu. Często wiąże się on z celowym wywieraniem wpływu na innych ludzi. Stąd zazwyczaj łączy się zjawiska posiadania autorytetu z posiadaniem władzy.

Głównymi źródłami władzy i autorytetu są:

- **rola** - którą pełniemy, np. rodzica, nauczyciela, przełożonego w pracy. Ale, jeśli podstawą budowania autorytetu jest wyłącznie rola, czyli formalna pozycja w danej społeczności, to siła oddziaływana takiej osoby jest niska, często wręcz może stanowić źródło poważnych kłopotów np. wychowawczych, personalnych
- **uczucie** - często niedoceniane - jest drugim, ważnym źródłem budowania autorytetu oraz czynnikiem motywującym w życiu prywatnym i zawodowym.

Istotne są dwa aspekty emocji:

- jakie uczucia wzbudza dorośli (rodzic, nauczyciel) w młodym człowieku oraz
- jakimi uczuciami dziecko obdarza swoich ważnych dorosłych.

Wzbudzanie emocji w sposób motywujący do rozwijania się, bez manipulowania wychowankiem jest wielką sztuką. Nieodpowiedzialne, manipulanckie używanie emocji rozbudza walkę, niezdrową rywalizację podopiecznych, zaburza zdrowy dystans w relacjach konieczny do wspierania i kierowania młodymi ludźmi

Głównymi źródłami władzy i autorytetu są (c.d.):

- **osobowość** - dorosłego. Najczęściej rozumie się przez nią mądrość życiową i zalety osobiste typu życzliwość, otwartość, odwaga, posiadanie własnego zdania i umiejętność jego głoszenia, a z drugiej strony elastyczność, odporność na stres, komunikatywność, kreatywność osoby obdarzanej autorytetem
- **wiedza** - ale pod pewnym warunkiem - chodzi o wiedzę skutecznie stosowaną w praktyce, jasno i przekonująco prezentowaną. Wiedza jedynie demonstrowana także jest źródłem kłopotów.
- **charyzma** - czyli pewne wyjątkowe cechy, które są czymś więcej niż tylko prostą sumą wiedzy, mądrości i cech osobowości. Osoby z charyzmą emanują czymś tajemniczym, często trudnym do świadomego rozpoznania, ale jednocześnie bardzo przekonującym, co powoduje, że osoby podwładne nie mają potrzeby weryfikowania postanowień autorytetu. Jak wynika z powyższego, każde z wymienionych źródeł może odgrywać pozytywną, ale i negatywną rolę w budowaniu autorytetu rozumianego jako posiadanie powagi, wpływu i znaczenia u młodych ludzi. Przecież na posiadaniu takiego autorytetu nam - dorosłym - zależy. Czynnikiem warunkującym uzyskanie powodzenia w tym zakresie są: uczciwość, szacunek, którym obdarzamy innych, dojrzałość osobista.

Budowanie swego autorytetu poprzez traktowanie siebie jako przewodnika, który:

- szanuje drugą osobę
- pielęgnuje zaufanie, którym jest obdarzany
- potrafi wysłuchać odczucia, niepokoje, wahania
- potrafi rozmawiać, a nie tylko pouczać
- wyraża własne zdanie, opinie i oceny, ale ich nie narzuca
- wskazuje, doradza w podejmowanych decyzjach
- zachęca i dodaje otuchy
- pozwala młodym ponosić konsekwencje aktywności bądź ich braku
- w swoim stylu życia i zachowaniu realizuje zasady i normy, które głosi
- wymaga wiele od siebie, ale i od dorastających

Autorytety rodzicielskie

AUTORYTET MEGALOMANII

Autorytet negatywny, przejawiający się niekiedy u ojców w formie samochwalstwa niezgodnego ze stanem faktycznym, np. ojciec mówi dzieciom, że jest kierownikiem jakiegoś zakładu pracy, a jest w nim tylko urzędnikiem.

Rodzic, aby kształtować osobowość dziecka, powinien systematycznie pracować nad sobą. Dziecko jak czuły instrument wyczuje kłamstwo, a od takiego „wychowawcy” może odwrócić się na zawsze.

Tak więc największą siłą dyscyplinującą dziecko jest własna uczciwość i panowanie nad samym sobą.

AUTORYTET MORALIZATORSTWA

Autorytet negatywny. Występuje najczęściej u matek, które stale prawią nauki moralne swym córkom i synom w formie, wywołującej u dorastającej młodzieży reakcję negatywną – lekceważącą.

Wszystko zależy jednak od tego, czy rodzic sam z pełnym przekonaniem uznaje to, czego życzyłby własnemu dziecku bez względu na konieczność poniesienia pewnych wysiłków i wyrzeczeń.

Na nic się nie zda najbardziej doskonała znajomość nauk psychologicznych i pedagogicznych, najlepszych metod i technik działania, jeśli sam rodzic jest w studium niedojrzałości i nie potrafi zająć odpowiedniej postawy wobec życia.

To stałe analizowanie siebie i zwracanie uwagi na swój sposób zachowania i stan psychiczny może uchronić rodzica i jego działalność wychowawczą od największego niebezpieczeństwa, jakie grozi każdemu wychowawcy a więc moralizowania, którego istota polega właśnie na niepedagogicznym mieszaniu się we wszystko oraz na niecierplivej i fałszywej skłonności do ustawicznego poprawiania.

AUTORYTET PRZEKUPSTWA

Autorytet negatywny. Schlebienie dzieciom, „polowanie” na ich uczucia za pomocą nagród wywiera wpływ destruktywny. Tego rodzaju „metody” mogą zniszczyć całkowicie autorytet rodziców.

Nie należy jednak sądzić, że nagrody są zbędne w wychowaniu, bo tak nie jest. Stosuje się je jako wzmocnienie pożądaných zachowań i właściwych reakcji.

Ludzie przecież dążą do tego, aby ich postępowanie dawało im zadowolenie i przyswajają sobie nagradzane formy zachowania. Każda nagroda wyróżnia, działa wzmacniająco.

Aby jednak nagradzanie było skuteczne wychowawczo, nie może być często stosowane, nie należy też nagradzać tych czynności, które wchodzą w zakres normalnych obowiązków dziecka. Najwłaściwsze są nagrody stosowane sporadycznie, za wyjątkowe postępowanie (altruistyczne, koleżeńskie, wykonanie specjalnego zadania itp.).

AUTORYTET PRZEMOCY

Autorytet negatywny. Występuje ona w postaci nadużywania siły fizycznej w stosunku do dzieci i stosowania kar cielesnych.

Te kary wymuszają ślepe posłuszeństwo i bezwzględne podporządkowanie się, paraliżują wolę dziecka, budząc w jego świadomości ciągły lęk i obawę. Nie mogą więc być stosowane zbyt często, bo tracą walory wychowawcze.

Częste karanie wpływa na powolny zanik wrażliwości dziecka, a wtedy cel jest chybiony, bowiem kary nie skutkują, albo wywołują skutek przeciwny. Dziecko zamiast się poprawić, staje się nieczułe i obojętne lub zacina się i buntuje.

Kara, o ile ma wychowywać, powinna zmuszać dziecko do zastanowienia się nad winą. Rodzice krając dziecko zachowują rzadko tyle spokoju, aby dziecko zrozumiało słuszność kary i przypisało winę sobie.

Kara wymierzona z miłości do dziecka i w taki sposób, żeby dziecko nie miało wątpliwości o rodzicielskim oddaniu mu jest zawsze czynnikiem budującym i umacniającym autorytet każdego z rodziców. Zaś niewłaściwe stosowanie kar, zwłaszcza kar cielesnych, prowadzi najczęściej do całkowitej utraty autorytetu rodziców, szacunku i godności tak niezbędnych w wychowaniu rodzinnym.

AUTORYTET DOBROCI

Autorytet negatywny, występuje u rodziców ponad miarę tolerujących u dzieci niewłaściwe zachowania i samowolę. Często spotykamy takich rodziców, którzy swe uczucia nadmiernie koncentrują na dziecku i ulegają mu.

O takim ojcu, matce mówimy, że charakteryzuje ich brak konsekwencji w postępowaniu z dzieckiem, że nadmiernie starają się chronić dziecko przed jakimikolwiek niebezpieczeństwami. Najczęściej traktują oni dziecko jako małe i nieporadne, przesadnie się nim opiekują, na wszystko pozwalają, nie doceniają jego możliwości i rozwiązują za niego wszystkie trudności nie dopuszczając do samodzielności.

Takie postępowanie powoduje opóźnienie dojrzałości emocjonalnej i społecznej dziecka, zależność od rodziców. Brak konsekwencji postępowania w stosunku do dziecka i nadmierna miłość rodziców prowadzą także do wykształcenia u dziecka nadmiernej pewności siebie, poczucia zawyżonej wartości, zarozumialstwa, zuchwalstwa, a nawet awanturniczości i terroryzowania rodziców a zwłaszcza matki.

Dziecko tak wychowane charakteryzuje się egoizmem i nadmiernymi wymaganiami w stosunku do rodziców i najbliższego otoczenia. Pozostawione sobie, czuje się niepewnie, jest niespokojne i nieszczęśliwe. Tak więc w procesie wychowania ważne jest pokazywanie dzieciom skutków ich postępowania.

AUTORYTET WIEDZY

Autorytet pozytywny ,wyrażający się w życzliwym stosunku do dziecka i zrozumieniu jego pragnień i dążeń, a wszystko to jest możliwe właśnie dzięki głębokiej wiedzy i znajomości spraw dzieci i młodzieży.

Kompetencje wychowawcze, umiejętności fachowe oraz indywidualne zdolności wykorzystywania własnej wiedzy w praktyce wychowawczej stanowią ważny oręż na drodze sukcesu tak indywidualnego jak i wychowawczego.

Posiadanie wiedzy bez umiejętności jej zastosowania czy jedynie jej demonstrowanie jako własnej zalety intelektualnej może być źródłem negatywnych wpływów na dziecko.

Dowodzenie w praktyce skuteczności własnej wiedzy, a jeszcze do tego zdolność do jasnego i przekonującego jej prezentowania jest właściwością psychologiczną powodującą budowanie rzeczywistego autorytetu i ważnym źródłem wpływu na dziecko.

AUTORYTET KULTURY I TAKTU

Autorytet pozytywny. Na co dzień w życiu każdego człowieka ważna jest kultura. Przejawiać się ona powinna w każdej dziedzinie rodzinnego życia.

Wychowanie powinno być aktem kultury społecznej, ta zaś wymaga przede wszystkim szacunku dla osobistych spraw dzieci i nienaruszania im własnej indywidualności. Rozumni rodzice, uznając prawa dziecka, organizując w określony sposób jego życie – pracę, zabawę, naukę i rozrywkę, otaczając opieką dziecięcą przyjaźnią i związki emocjonalne, prawidłowo kierują wychowaniem i rozwojem osobowości swojego dziecka. Takich rodziców dziecko chętnie słucha, chętnie poddaje się ich wymaganiom, częściej ma do nich zaufanie i uznaje ich autorytet.

Takt wymaga, aby nawet w sytuacji konieczności udzielenia nagany rodzice nie przekraczali zasad grzeczności. Grzeczność i taktowne zachowanie się są cechą wyższości, nie tylko dlatego, że znamionują osoby o wyższym prestiżu społecznym, lecz i dlatego, że wykazują pewną subtelność, dobroć i panowanie nad sobą. Natomiast brak zachowania norm i niegrzeczność są oznakami niższości.

AUTORYTET MORALNY

Autorytet pozytywny, a więc głoszone zasady moralne i postępowanie zgodne z tymi zasadami. Negatywny wpływ na autorytet w rodzinie mają wszelkie objawy niewłaściwego zachowania się rodziców w obecności dzieci – kłótnie i sceny małżeńskie, okłamywanie się wzajemne, zaniebywanie obowiązków względem rodziny, karanie w stanie nietrzeźwym dzieci, nałóg pijaństwa. Podrywają one nie tylko autorytet, ale powodują powolny rozkład moralny rodziny. Tego typu przeżycia niszczą system nerwowy dziecka i stają się przyczyną ciężkich urazów psychicznych. Tłumią wszelką energię i radość życia, są źródłem nieuleczalnego pesymizmu życiowego.

Dla młodego pokolenia zasadniczym celem jest dziś taki rozwój kraju, który będzie mógł możliwie najpełniej zagwarantować zaspokojenie potrzeb materialnych i duchowych człowieka. Koncentrując się na problemach materialnych, zapominają często o wartościach moralnych, tak ważnych dla życia w rodzinie i społeczeństwie. Brak wspólnego systemu wartości stanowi zagrożenie dla prawidłowego przebiegu procesu socjalizacji rodziny, który m.in. ma prowadzić do przyswajania sobie prawidłowych norm i wzorów postępowania.

Konflikty w sferze systemu wartości mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia psychicznego członków rodziny a także dla jej spójności. Istnieje więc niebezpieczeństwo dezintegracji rodziny, jej dysfunkcji i rozpadu.

Antonie de Saint-Exupery – Mały Książę

„Trzeba od każdego wymagać tego, co on może wykonać - podjął Król. - Autorytet polega przede wszystkim na rozsądku”

Dziękuję za uwagę